

УДК 687.1

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2023.3.18>

Яна Олександрівна Кулик,

Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, відділ товарознавчих та гемологічних досліджень (старший судовий експерт);

<https://orcid.org/0009-0009-1123-5271>,
e-mail: kylik7224@gmail.com;

Євген Миколайович Собакарь,

Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, відділ товарознавчих та гемологічних досліджень (головний судовий експерт);

<https://orcid.org/0009-0005-9078-8958>,
e-mail: Sobackar.Zheka@ukr.net

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СУДОВОЇ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ШВЕЙНИХ ВИРОБІВ

Висвітлено проблеми методології судової товарознавчої експертизи швейних виробів. Виявлено, що внаслідок відсутності уніфікованої термінології виникають розбіжності у тлумаченні методологічних вказівок із проведення експертиз і розходження в інтерпретації результатів досліджень. Унаслідок цього відмінності між призначенням, складом матеріалів і ринковою кон'юнктурою того чи іншого виду швейного виробу можуть суттєво впливати на вибір методів дослідження. У зв'язку із цим розглянуто номенклатуру об'єктів судової товарознавчої експертизи швейних виробів, яка дає змогу впорядкувати дії експерта відповідно до специфіки об'єкта дослідження. Надано рекомендації щодо впорядкування груп показників для експертизи швейних виробів.

Ключові слова: *судове товарознавство, експертиза швейних виробів, номенклатура об'єктів експертного дослідження, безпека швейних виробів, методологія товарознавчої експертизи.*

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Практичний досвід судових товарознавчих експертних досліджень свідчить, що об'єктивність, достовірність, повнота і наукова обґрунтованість експертного висновку вимагає високого кваліфікаційного рівня від виконавця. Цьому рівню відповідає не лише значний багаж спеціальних знань, а й розвинені навички застосування галузевих методичних підходів до організації і технології проведення

того чи іншого виду товарознавчої експертизи. Саме від уміння організувати всебічне дослідження швейних виробів залежить якість отриманого результату.

Дослідження швейних товарів є затребуваним видом судових товарознавчих експертиз у провадженнях, що стосуються захисту інтересів українських товаровиробників, суб'єктів господарських відносин з приводу купівлі-продажу та прокату швейних виробів, а також розслідування правопорушень, що пов'язані з експортно-імпортними операціями. Таким чином, швейні вироби є об'єктом судових справ цивільного, кримінального, господарського й адміністративного судочинства.

Вивчення законодавчої бази щодо проведення судових товарознавчих досліджень швейних товарів, а також нормативних документів щодо методології оцінювання якості швейних виробів різного призначення дозволило констатувати, що досі не затверджено єдиного переліку об'єктів контролю, які вивчаються у процесі експертизи швейних виробів. Зазначена обставина зумовлює актуальність наукових розвідок у цьому напрямі для формування номенклатури показників судової товарознавчої експертизи швейних виробів.

Стан дослідження проблеми

Проблематика методології судової товарознавчої експертизи є предметом вивчення багатьох вітчизняних науковців. Серед праць слід виокремити колективну монографію, підготовлену Львівським науково-дослідним інститутом судових експертиз у 2020 р. [1], та дисертаційне дослідження О. В. Шевченка, присвячене використанню спеціальних товарознавчих знань під час досудового розслідування, захищене у 2017 р. [2]. Питання методології експертних досліджень швейних виробів безпосередньо досліджували М. Г. Мартосенко, Н. В. Лисенко й І. В. Шурдук [3]. До наукової дискусії стосовно класифікаційних ознак сучасного верхнього одягу під час проведення судової товарознавчої експертизи долучалися О. В. Калашник, А. В. Поліщук [4], А. С. Браїлко [5].

Відаючи належне внеску попередників, зазначимо, що недостатньо дослідженими залишаються питання планування експертизи з урахуванням специфіки товарної групи, до якої належить швейний виріб.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає у формуванні номенклатури показників судової товарознавчої експертизи швейних виробів. *Завданням* статті є аналіз нормативно-правової бази та нормативних документів щодо методології оцінювання швейних виробів для узагальнення формування номенклатури показників судової товарознавчої експертизи швейних виробів.

Наукова новизна дослідження

Обґрунтовано можливість розроблення єдиної методичної бази для судової товарознавчої експертизи швейних виробів задля забезпечення та підвищення подальшої ефективності роботи експертних установ.

Виклад основного матеріалу

Судове товарознавче експертне дослідження швейного виробу проводиться з метою встановлення його характеристик, достатніх для класифікації (у розрізі товарних груп), оцінювання фактичного стану та визначення його ринкової вартості станом на дату проведення оцінки.

Однією з методологічних перешкод для проведення експертизи швейних виробів та інтерпретації її результатів є відсутність актуальних національних і галузевих стандартів щодо її проведення. Крім того, чинні на сьогодні нормативно-правові акти використовують не уніфіковану термінологію, яка на практиці спричиняє розбіжності у тлумаченні відповідних методологічних вказівок, труднощі в розумінні критеріїв оцінювання. Суттєвим недоліком чинних методичних рекомендацій є недостатньо деталізовані системи класифікації та опису дефектів (недоліків) швейних виробів, належним чином не обґрунтована система коефіцієнтів оцінювання втрати якості швейного виробу на основі виявлених недоліків.

Як зазначають М. Г. Мартосенко, Н. В. Лисенко й І. В. Шурдук, у Реєстрі методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України за експертною спеціальністю 12.1 «Визначення вартості машин, обладнання, сировини та споживчих товарів» зареєстровано 21 методику, серед яких 5 безпосередньо стосуються швейних виробів. Водночас розробниками трьох із них є Торгово-промислова палата, що не дає змоги їх застосовувати експертами не цієї установи. Крім того, в цих методиках відсутній єдиний підхід до вирішення типових завдань, які ставляться перед судовим експертом-товарознавцем [3, с. 215].

Розглядаючи теоретико-методологічні основи формування номенклатури об'єктів судової товарознавчої експертизи швейних виробів, ми спираємося на основні завдання товарознавчої експертизи:

– оцінювання відповідності експлуатаційних характеристик об'єкта експертизи заявленим параметрам, вимог нормативних документів;

– встановлення ринкової ціни товару [6, с. 158–163].

Виконання цих завдань у межах експертизи товарів швейного виробництва передбачає проведення таких досліджень:

– віднесення виробу до певної товарної групи та класифікаційної позиції, визначення найменування виробу;

- визначення відповідності характеристик товару відомостям, що зазначені на маркуванні виробу;
- визначення складу текстильного матеріалу, з якого виготовлено товар;
- визначення фізико-хімічних і фізико-механічних показників споживчих властивостей і показників безпеки текстильних матеріалів, з яких виготовлено швейний виріб;
- визначення відповідності якості виробів чинним стандартам, договірним умовам між постачальником та споживачем;
- виявлення наявності дефектів і визначення причин їхнього виникнення.

На практиці слід враховувати різноманітність товарних груп, до яких входять швейні вироби. Тому закономірним є те, що зміст і структура досліджень із вищенаведеного переліку залежить від видової належності об'єкта експертизи. Принципові відмінності між призначенням, складом матеріалів і ринковою кон'юнктурою того чи іншого виду швейного виробу можуть суттєво впливати на вибір тих методів, які, на думку судового експерта-товарознавця, забезпечать об'єктивність, достовірність, повноту та наукову обґрунтованість експертного висновку в конкретному випадку.

У зв'язку із цим вважаємо доречним формування номенклатури об'єктів судової товарознавчої експертизи швейних виробів, які дадуть змогу розширити основний методологічний інструментарій виконавця судової товарознавчої експертизи. У номенклатурі виділено групи показників якості в експертизі швейних виробів, проаналізовано можливі методи й особливості проведення дослідження швейних виробів (див. табл. 1).

Таблиця 1

Об'єкти товарознавчого дослідження в судовій експертизі швейних виробів*

<i>№ з/п</i>	<i>Об'єкти експертизи</i>	<i>Особливості дослідження об'єктів</i>	<i>Методи дослідження</i>
1	2	3	4
1	Показники відповідності реквізитів товарного та контрольного ярликів вимогам нормативної документації	Експертна оцінка	Органолептичні, документальні

Продовження табл. 1

1	2	3	4
2	Показники відповідності зовнішнього вигляду	Експертна оцінка	Органолептичні
3	Показники відповідності виду використаних для пошиття виробу матеріалів	Для визначення виду матеріалу застосовується експертна оцінка, для визначення властивостей – стандартні методи випробувань і лабораторні дослідження	Органолептичні, вимірювальні, документальні
4	Показники безпеки матеріалів	Стандартні методи випробувань і лабораторні дослідження	Вимірювальні
5	Показники якості посадки виробу	Експертна оцінка із застосуванням вимірювальних інструментів	Органолептичні, вимірювальні
6	Показники якості виготовлення виробу, враховуючи якість матеріалів, що застосовуються (наявність недоліків зовнішнього вигляду)	Експертна оцінка із застосуванням описів недоліків та окремого вимірювального інструментарію	Органолептичні, вимірювальні
7	Показники відповідності лінійних вимірів номінальним значенням	Для отримання фактичних значень відхилень застосовують стандартні методи вимірювань	Вимірювальні
8	Показники ринкової вартості ідентичних або аналогічних товарів	Ринкові ціни на швейні вироби можуть змінюватися під впливом сезонних коливань попиту, розвитку технологій, зміни у моді та стилі	Документальні

* Джерело: за даними [1; 2; 6].

Методика проведення судових товарознавчих експертиз швейних виробів має містити такі основні елементи (положення): сферу застосування та призначення; посилання на чинні нормативно-правові акти та нормативні документи; основні терміни і визначення понять, позначення та скорочення; посилання на методи і засоби дослідження з обов'язковим зазначенням послідовності їхнього застосування; класифікацію й опис основних видів матеріалів, що використовують для виготовлення швейних виробів; опис зовнішньої форми та конструкції швейних виробів; класифікацію й опис дефектів (недоліків) швейних виробів; опис процедури ідентифікації об'єкта дослідження з обов'язковою процедурою видової ідентифікації швейного виробу; аналіз основних сучасних класифікацій та/або класифікаторів; алгоритм проведеного експертного дослідження швейних виробів; алгоритм визначення ступеня і величини зносу швейного виробу; оцінювання результатів проведеного експертного дослідження [3, с. 215–216].

Використання номенклатури об'єктів судової товарознавчої експертизи швейних виробів: сприятиме стандартизації методів експертних досліджень швейних виробів; формуватиме методологічну основу для інтерпретації результатів експертизи; сприятиме захисту професійної компетентності експерта (у випадках судового оскарження результатів експертизи); формуватиме основу для систематизації експертної практики; дозволить підвищити ефективність планування товарознавчого дослідження та зменшити витрати на його проведення; загалом дозволить підвищити якісний рівень експертиз швейних виробів.

Висновки

Узагальнення вищенаведеного дає змогу констатувати, що забезпечення об'єктивності, достовірності, повноти та наукової обґрунтованості результатів експертизи швейних виробів потребує уніфікації методології і практики цього виду досліджень. Класифікація об'єктів товарознавчого дослідження в судовій експертизі швейних виробів, з одного боку, дає змогу експерту використовувати різні методи дослідження, а з іншого – дозволяє впорядкувати дії експерта відповідно до специфіки об'єкта експертизи.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробленні єдиної методичної бази для судової товарознавчої експертизи швейних виробів з метою використання різними експертними установами.

Список бібліографічних посилань: 1. Судова експертиза: проблеми сьогодення та перспективи розвитку : монографія / І. С. Ястреб, П. Г. Соколов, Н. В. Гординська та ін. ; Львів. наук.-дослід. ін-т судових експертиз. Дрогобич : ПОСВІТ, 2020. 406 с. 2. Шевченко О. В. Використання

спеціальних товарознавчих знань під час досудового розслідування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 317 с. **3.** Мартосенко М. Г., Лисенко Н. В., Шурдук І. В. Проблеми методичного забезпечення судової товарознавчої експертизи швейних виробів // Актуальні питання судової експертизи і криміналістики : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф.-полілогу (м. Харків, 15–16 квіт. 2021 р.) / М-во юстиції України, Нац. наук. центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса». Харків : Право, 2021. С. 215–216. **4.** Поліщук Л. В., Калашник О. В. Товарознавча характеристика нових видів утеплювальних матеріалів для одягу // Актуальні проблеми теорії і практики експертизи товарів : матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 18–20 берез. 2015 р.) / МОН України, Центр. спілка споживчих товариств України, Вищий навч. заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». Полтава : ПУЕТ, 2015. С. 119–124. **5.** Браїло А. С. Класифікація одягу зі шкіри як складова побудови моделі розпізнавання, призначеної для проведення ідентифікації та товарознавчої експертизи // Полтавський університет економіки і торгівлі : сайт. 05.11.2013. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/1822> (дата звернення: 14.05.2023). **6.** Нікіта А. Г. Особливості проведення судової товарознавчої експертизи з визначення ринкової вартості суконь // Судова експертиза: проблеми сьогодення та перспективи розвитку : монографія / І. С. Ястреб, П. Г. Соколов, Н. В. Гординська та ін. ; Львів. наук.-дослід. ін-т судових експертиз. Дрогобич : ПОСВІТ, 2020. С. 158–163.

Надійшла до редколегії 18.05.2023

Прийнята до опублікування 21.06.2023

Kulyk Ya. O., Sobakar Ye. M. Theoretical and methodological foundations for forensic commodity examination of garment products

The examination of garment products is a popular type of forensic commodity expertise in proceedings related to the protection of the interests of Ukrainian producers, business entities in the sale and rental of garment products, as well as the investigation of offences related to export and import operations.

Based on the study of the legislative framework for conducting forensic commodity research of garment products, as well as regulatory documents on the methodology for assessing the quality of garments for various purposes, the author states that there is still no unified list of control objects to be studied in the course of garment examination.

The article is devoted to the problems of methodology for forensic commodity examination of garments. It has been established that the lack of unified terminology causes differences in the interpretation of methodological guidelines for conducting examinations and differences in the interpretation of research results. The fundamental differences between the purpose, composition of materials and market conditions of a particular type of garment can significantly affect the choice of research methods. In this regard, the article considers the nomenclature of objects of forensic commodity examination of garments, which makes it possible to

streamline the expert's actions in accordance with the specifics of the object of study. The nomenclature identifies the following groups of indicators for the examination of garments: compliance of the product and control label details with the requirements of regulatory documentation, correspondence of appearance, adequacy of the type of materials used for sewing the garment, safety of materials, quality of fit of the garment, quality of manufacture of the garment, correspondence of linear measurements to nominal values, and market value of identical (similar) goods.

Key words: forensic science, examination of garments, nomenclature of objects of expert research, safety of garments, methodology of commodity examination.

